

Envisioning the End

פרשת תזריע ומצורע תשע"ז

LEVITICUS

12 / 1 - 13 / 2

PARASHAS TAZRIA

HASHEM spoke to Moses, saying: ² Speak to the Children of Israel, saying: When a woman conceives and gives birth to a male, she shall be contaminated for a seven-day period, as during the days of her separation infirmity shall she be contaminated. ³ On the eighth day, the flesh of his foreskin shall be circumcised. ⁴ For thirty-three days she shall remain in blood of

170 IN SEARCH OF Greatness

א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר בהמה חיה ועוף, הה"ד ואת תורת הבהמה, ואח"כ אשה כי תזריע - מדרש רבה והובא ברש"י.

4

In the beginning of *parashas Tazria* (*Vayikra* 12:1-3), after the Torah has spoken at length about the *korbanos*, the sacrifices brought in the *Beis Hamikdash*, and after the Torah has spoken at length about the various animal species, the Torah turns its attention to human beings. It begins with the conception and birth of a child, the momentous arrival of a new human being in this cosmos.

At this point, when the child being discussed is still the tiniest infant, the Sages in the Midrash, in their never-ending quest for the great truths of the universe, find it imperative to define the dimensions of a human being. Who is he? What is he? What is his function? What is his purpose? "*Ishah ki sazria*," says the Torah, "when a woman gives birth ..." What is the significance of a human birth? Animals also give birth.

* So the Sages bring a *pasuk* in *Tebillim* (139:5), "*Achor vakedem tzartani, vatashes alai kapecha*. You restrained me front and rear. You placed Your hands upon me." King David is speaking to the Almighty, and he says, "You formed me *achor* and *kedem*. These are the two extremities of a person, *achor*, that which comes after, and *kedem*, the beginning. What about the word *tzartani*? According to some commentators, it is derived from the word *matzor*, a fortress, and King David is saying that the Almighty enclosed him in a fortress and limited his ability to move about. In other words, he is saying that the Almighty restrained him at the beginning and at the beyond. I am an entity, says King David, with limitations. I have a *kedem*, a beginning, and an *achor*, a beyond, an afterwards. When King David chooses to discuss the significance of his very being, the first thing that comes to his mind is that he is a person constrained by finite dimensions. He has a beginning and he has an afterwards, an end.

What does this mean? What is the significance of these

2

ספר האר"י

3

(יב"ב) "אשה כי תזריע וילדה זכר" וכו' וברש"י אמר רב שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית. כך תורתו נתפרשה אחר בהמה חיה ועוף. ובמדרש (יג"א) זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך, ע"כ. ודברי המדרש צ"ב, הא במציאות נברא האדם אחר הבהמות, אי"כ מה כוונת חז"ל אומרים לו, וכי ח"ו אומרים לו דבר שאינו אמת? האם אפשר לשנות המציאות אם האדם יזכה?

5

two terms, *achor* and *kedem*? What is this end and what is this beginning?

~ The Sages respond to these questions in the Midrash. They tell us that if a person is *zocheh*, if he is found worthy, he gains two worlds, this world and the next. He gains *Olam Hazei*, this world in which we live, the world of the senses, and *Olam Haba*, the future world, the world to come. But if he is not found worthy, he has to give a *din v'chesbon*, an accounting before the Heavenly Court.

King David is saying that a person, when he is born, is a creature of both worlds, as is implied in the first part of the *pasuk*, "*achor vakedem tzartani*, You created me with an *achor* and a *kedem*." You formed me of two elements, one called *achor* and the other called *kedem*. And then, "*vatashes alai kapecha*, You placed Your hands on me," meaning You made me accountable. What happens as I progress through life is up to me. I am responsible. I am accountable. If I fail, I will have to give an accounting.

So what does this mean? What does it really mean?

Of course, you can convey these concepts in a simplistic way to little children. You can tell the children that they live in the world and that there is another world that will come afterwards. Quite simple, and undoubtedly true. But the Midrash has to be understood on a deeper level. There is a profound message here, a message of tremendous significance.

A Mechanism of Form

Our Sages here in the Midrash at the beginning of *parashas Tazria* are grappling with an important question. They are trying to define what kind of a creature a human being is. And they found a clue in the *pasuk* in *Tehillim*. They saw the human

being as a composite of form and substance. A human being is definitely material. He is made of matter, many kinds of matter, just like everything else that occupies a place in the world. But he is also more than just a lump of matter. He is also a mechanism of form. He is a creature who is obliged to give form and shape to his material existence. He is a creature of two worlds, this world and the next, *Olam Hazeh* and *Olam Haba*. What is *Olam Haba*? It is the world in which the material does not exist. There is nothing corporeal about *Olam Haba*.

Our Sages are telling us that the most dangerous mistake you can make when you look at a human being is to be unaware of his dimension and his function. They are telling us that a person straddles two worlds, that he is as much a resident of the incorporeal *Olam Haba* as he is of the material *Olam Hazeh*.

They're not just telling us, as they would tell little children, that if we will be good we will be rewarded with a place in *Olam Haba*. Sure, that's true, but that's not the main point they are making. They are telling us that a person is born from the very beginning with a foot in each world. We don't know what *Olam Haba* looks like or feels like. No one has seen it and come back to describe it to us. But we know that it is an entirely spiritual, incorporeal world, and our Sages are telling us that human beings from the beginning are inhabitants of that world, that the successful human being uses his spiritual mechanism to give form to his material being. A human being is someone who lives in a way that consistently gives form to his life.

This is the formula in a capsule. Now let's go on to explain it.

The Mouth Speaks

We say a peculiar *pasuk* every day in *Hodu* at the beginning of *Shacharis*. The *pasuk* is taken from *Tehillim* (81:11) and it's

familiar to all of us. We say it every day. "*Anochi Hashem Elokecha asher botzeisicha me'erezt Mitzrayim. Harchev picha v'amaleihu. I am Hashem who took you out of Egypt. Open your mouth wide, and I will fill it.*"

8 Open your mouth wide, and I will fill it. We say it every day, but do we know what it means? What does it mean to widen your mouth? And what does it mean that the Almighty will fill it? And last but by no means least, what does this have to do with the Almighty having taken us out of the land of Egypt? What does *Yetzias Mitzrayim* have to do with this mysterious, enigmatic call to us to open our mouths wider?

So let's talk a little about the power of speech. There is a famous Targum Onkelos in *parashas Bereishis* (2:7) that states, "*Vayipach b'apav nishmas chaim, vay'hi ha'adam l'nefesh chayab*. He blew into his nostrils a breath of life, and the person became a living spirit." This is the point of the arrival of the first human being into the cosmos. The Almighty blew a breath of life into his nostrils, and he became a living spirit. What does this mean? What is a living spirit? So Targum translates it as *ru'ach memalela*, a spirit that speaks. A creature that has the power of speech. That defines a human being, his ability to speak.

* We take the power of speech for granted. We don't think about the root and the significance of the power of speech. We use it, we abuse it. And we never know what it means. We never even stop to consider what it is all about. But the Targum tells us that the power of speech is the sign of a human being. He is a *ru'ach memalela*, a spirit that speaks. And this shows us that the power of speech is the device that reveals the tremendous potential that lies in the soul of every human being.

9

He said that there is an allusion to speech in the word "Pesach," because the word can be parsed to become "*peh sach*," the mouth speaks. What does the mouth speaking have to do with the Yom Tov of Pesach? A lot, says the Arizal. The depth and the sharpest point of the *galus*, the exile, in Egypt was that the Jewish people did not speak their own language. And the high point of their *ge'ulah*, their redemption, was that they resumed speaking their own language.

It's obvious that the Arizal is not concerned about whether they were speaking Hebrew or Egyptian or any other language. That's not what he's talking about. He is making a very deep and powerful point.

Let's say, for example, that a person is born with an acute and preeminent talent for music. When this person is playing his instrument and making his music, he is clearly expressing the feelings of his innermost being. He is a musician, and he expresses himself through his music. It is the same with a person who is born with a talent for art. When he is painting or drawing or however he articulates his artistic sensibilities, he is clearly expressing the feelings of his innermost being.

Now, suppose you were to take this musician or this artist and you were to tell him, "You would make a very good electrician, so I want you to go to work as an electrician." This person may spend his whole life as an electrician. He may make a lot of money and become very rich. But in the end, when his life is over, he will have lived out his years without giving expression to his innermost being, because this person was a musician or an artist. He was not an electrician.

Each individual human being has his own singular nature

and inner core. Each nation also has its singular inner essence, which is expressed in many ways, in its language, in its modes of expression, in its modes of behavior and thought. And when a nation or a people cannot express their own inner essence but instead find themselves expressing and mouthing the thoughts of other people who do not reflect their inner selves, they are said to be in *galus*, in exile. That is the real meaning of exile.

The same applies to an individual. When a person has to live his whole life and do work and practice a lifestyle that does not emanate from his inner being, he is in exile. A musician who spends his life as an electrician, even if he prospers, is unquestionably living in exile.

Just speaking from my own experience, sometimes I find myself traveling on a plane and I'm sitting next to people who begin to talk to me. So of course, I have to be civil and polite and allow myself to be engaged in conversation. But then they go off on certain topics and they just nada nada nada, and I just can't take it. I try to be nice, but there's a limit. It's not that I'm irritable or narrow-minded. It's just that certain topics, I simply can't speak about them. They are just alien to what and who I am. If I would talk about them, I would be in exile, and why should I have to go voluntarily?

These are very subtle things, but they are crucial to the whole psychological structure of a human being. So many people who are weak live their entire lives, and they're talking, talking, talking, and they never really express themselves. They never really tap in to their inner selves. This is unfortunately the way it is with innumerable people. It is a universal human problem.

During the exile in Egypt, the spiritual exile in the land of Egypt, the Jewish people were hemmed in. The name *Mitzrayim*, Egypt, is also understood as *metzarim*, boundaries. A *meitzar* is a narrow boundary of confinement. The Jewish

people were in a situation of narrowness in which the *nishmas Yisrael*, the Jewish soul, could not express itself.

Ancient Egypt had a highly developed culture, a big culture that made tremendous contributions to civilization. Good and fine, but the singular spirit that Avraham and Yitzchak and Yaakov and the Shevatim represented, the spirit that emanated from the essence of their beings and that was perpetuated in their children afterwards, that spirit was stifled. When the Jewish people were immersed in the Egyptian culture, they could not express themselves in their own modes of expression. Their inner beings remained unarticulated. They were forced into a situation where they found themselves speaking an alien language, literally and figuratively.

And this was their exile.

So the Almighty said, "I took you out of Egypt. I removed you from the situation of your exile. There are no more *metzarim*. The narrow boundaries that hemmed you in and stifled the expression of your own inner selves no longer exist. You are no longer living in an alien culture and driven to express yourselves in terms and concepts that do not reflect what is in your own souls, in your own inner essence. You have been emancipated. You are free to express yourself in the way that is most natural to yourselves. Open your mouth wide, and I will fill it. Forget the narrowness and the constriction. Open your mouth wide, and let the fullness of yourself emerge. *Harchev picha*. Open your mouth wide, and I will help you find the natural expression that you seek."

R. Moshe Sholem

true essence of the object's reality; such perception is only of properties completely insignificant to its essence.

The higher the level of the perceiver, the more his perception advances and rises, penetrating the depths of the thing, encompassing its essence, discerning its true concept. Yet a complete perception of a thing's true form is impossible to attain in This World, for all things are connected to higher realms, which in turn are connected to even higher realms, and yet higher ones above them. Thus, the true essence of a thing depends on what is entirely beyond us, beyond our faculties of perception; it is impossible for us to grasp this at all.

When the sages describe the first two thousand years of the world as years of desolateness, it means that the world was without form. The world was desolate, for perception was desolate. Aside from the few individuals, those men of eminence who were the exception in each of those generations, no one grasped the true essence of any worldly concept. The minimal awareness that prevailed only caused bewilderment and wonderment, *tohet* related to *tohu* (Rashi to Bereshis 1:2), for a person who saw an object saw its outer surface, even saw it well, but he was dumbfounded at the elusiveness of its inescapable depth. He would ask himself, "Is this object really only what I see? There appears to be much more but I have no perception of it."

Thus, the world had utterly lacked form. There was no awareness of essence, and all things were hidden; the true concept of all that This World reveals was obscured.

True Perception of Form

In reality, every detail of creation has an utterance that created it and formed it, an action that made it; and its true essence is that it reveals the Will of God. He wants it to exist, and only because of this, it exists. Indeed, the Hebrew word for "thing" is *davar*, which also means "word" (Shabbos 58b), for all things declare the Will of their Creator, and they attest that "All came into being by His word." Each creation realizes a part of His Will, and all creations together realize His entire Will that He wished to reveal to us. One who knows how to read creation reads in it the Will of God.

During the first two thousand years of creation, until the Torah was given, the true essence of the world was unrevealed, and its accurate description is a world of desolateness—unformed matter that seeks form. There were very wise men at that time, but from the aspect of true perception, their wisdom was hollow. The world was filled with form, but perception was akin to a child's perception of a crown. He has no inkling what a crown is, nor even what a king is, and he is apt to use it for some menial and disgraceful task. Such a world is a world without form; from its true vantage point, it is formless. It awaits molding, like clay in the hands of the potter.

15

> A Nation of Donkeys

In the words of the sages, even in the words of the Prophets themselves, great adulation is given to the wisdom of Egypt. The Egyptians had considerable understanding, and they perceived all systems of the organized world, all that relates to nature.

Despite their profound wisdom, the Torah refers to them as those whose flesh is the flesh of donkeys—even the wisest among them are an assembly of donkeys. Like unformed matter, *chomer*, which is moldable to any appropriate form, the donkey, *chamor*, is a beast of burden, and within its limits, is usable for all purposes.

Egypt was the pinnacle of the world. The sages relate that no slave had ever escaped from there (Mechilta to Shemos 3:1; cf. Yalkut Shemos 269)—one who merited living in the greatest place in the world would not even think of leaving. Yet, this pinnacle of the world was like the donkey, unformed matter shapeable in any form. It was a land of delight, as it says, "Like the garden of God, like the Land of Egypt (Bereshis 13:10)," and its inhabitants fulfilled all their hearts' desires. If nature impeded their way and made some pleasure unattainable, they resorted to sorcery, in which they had the greatest expertise of all time, and used it to extract the utmost from the limited confines of the human body.

* Their incessant pursuit of self-indulgence is the quintessence of unformed matter. They actualize themselves in one form of pleasure, but it lasts for only a moment. Immediately, they shed this form and they revert to unformed matter, opened to some other form of excitement. They never attach themselves to a particular form, for they must always remain unformed. Fleeting, they mold themselves to some specific form, but only in pursuit of pleasure, which ends quickly enough; instantly, they again become opened to all possibilities.

● In this manner, they go through life without ever becoming anything. To become something is to attach oneself to a specific form and to cease to be unformed matter, and this goes against their very nature. This is how they lived and died, without much difference between the two states.

16

Epitome of Unformed Matter

Of Egypt, it says (Yechezkel 23:20), "Whose flesh is the flesh of donkeys and whose fluidity is the fluidity of horses." The donkey is unique in its multiple uses, and its close resemblance to unformed matter, *chomer*, gives it its name, *chamor*. Egypt is the epitome of matter, its flesh as the flesh of donkeys. It exemplifies the kind of unformed matter that always seeks to shed all form. It remains with one form for the moment, but immediately searches for another—as all adulterers and as all adulteresses; Egypt is the nakedness of the world (Bereshis 42:9).

~ For this reason, Egypt erases all speech and voids all meaning. True speech, not speech of immorality but speech of true existence, is the true form of a thing, the *dibbur* in *davar*. Egypt, which returns things to unformed matter, obliterates true speech. "Egypt enslaved the Children of Israel rigorously, and embittered their lives with harsh labor, with mortar (*chomer*) and with bricks (*levanim* from *lavan*), and with all work in the field (Shemos 1:13-14)."

17 Recreating a Nation

The Jewish People who were born in Egypt were the exact opposite, their entire essence focused on bringing out the image of the Lord in which man was created. Only they bear the signification of man (Yevamos 61a), for all their faculties are aimed at developing their humanity to perfection.

This concept, which is the essence of being Jewish, is unfortunately no longer visible; the last remnants of those who embodied the pronouncement, "You are man," died out in the last generation. Today, it is difficult to distinguish between the Jewish People and the rest of the world, and if at times the difficulty lessens, it is only because sadly, upon thorough examination, we discover that we are worse; this too is a form of distinction.

We yearn and hope to see the true Jewish Nation again, but this rebirth must occur from within a world that replicates Egypt, within a society of donkeys, and since there is no such thing as a human being born from a donkey, it compellingly is a creation *ex nihilo*.

18 People of Form

The Children of Israel are a nation entirely of form. We are the Faithful Ones Children of the Faithful Ones, descendants of Avraham Avinu for whom all things in the world are words that joined as a Torah Scroll. As his descendants, we live in a world of *davar*, in a world of meaning, not in a world of *chomer*, which erases the underlying *dibbur* of all things.

19 The child amuses himself briefly by creating one form, but it soon bores him and he returns it to unformed matter and shapes it anew.

This is how a child looks when given unformed matter for play, and this is how we all look. The Rambam (*Guide for the Perplexed*, introduction) and other earlier commentators consider this as the subject of the Book of Mishlei. It begins by warning of all types of licentious women, "To save you from the foreign woman, from the strange woman whose words are glib (Mishlei 2:16)." The reference is to unformed matter, which accepts form only because it must, but immediately seeks another form; one form interests it for a while, but it soon loses interest and requires a different form—harlotry in the simplest sense.

* A person who refuses to connect completely to a specific form—to commit to it and to continue developing with it throughout his life to reach the purpose of his creation—is a person whose behavior is described in the first part of the Book of Mishlei. Most people are of this category. Every person is unformed matter, and matter inherently aspires to accept some form, but generally, the form that is accepted is impermanent—it suffices for the moment, but immediately, a more captivating form is sought.

~ Only rare individuals even have the notion of committing to a single form and continuing with it to reach their destiny. This is the subject of the end of the Book of Mishlei, which discusses the woman of valor, who bestows only goodness upon her husband all the days of her life and whose husband's heart trusts in her (Mishlei 31:10-12). He relies on her for she is faithful and will always remain so. She attaches herself to form, and this is her entire life.

● By nature, people are always searching for new forms. Of this, it says (Bamidbar 15:39), "Do not stray after your heart and after your eyes, after which you stray," including both a prohibition and a statement of fact. They look hither and thither in their quest for newness, and they wish to attach themselves to multitudes of forms. Committing to a single form and continuing with it makes life uninteresting. What is there to gain? All that it has to offer has already been experienced, and now it is merely monotonous and boring.

20 The Almighty says, "Harchev picha." Expand your horizons. Break out of your narrowness. Widen the range of your conversations. Talk about what's real, what's important.

express that which was shut off. It means that you're introducing a new tributary that is flowing into the ocean of your neshamah. It means that you're exploring thoughts and aspirations that are important but unarticulated. You have difficulties with tefillah? Talk about it. Bring it into the open. But people are afraid to talk about it. It's not because the topics are too serious. No. It's because the people themselves are so narrowed in that they cannot talk about these things. They can't add new dimensions to their lives. They're afraid to face up to their insecurities and their unhappiness. They're in exile.

You want to know if you're big or you're small? Open your eyes and see, then you're big. What are you afraid of? Harchev picha. Get out and talk about it. This is the criterion of who's a big person and who's not.

* This harchev picha, it brings tzurab into your lives. More tzurab, more tzurab. It goes so far that achor vakedem takes on a deeper meaning altogether.

~ You begin with kedem. You start out from zero, as a helpless baby. And then you reach achor. You give tzurab to your life. You mold it. You make it into something higher. That's achor. That's the function of a human being.

Then our Sages say that zachab, if he's successful, he gains two worlds. What is success? If you take young boys and girls and you bring them up to be open to ruchnius, to be open to growth, to be open to rebuke, to be open to discovering right and wrong wherever it takes you, to be open to bringing tzurab into their lives, to be open to seeking expression for their innermost selves without fear, without constraints, that is the true meaning of success. Such people are big enough to occupy two worlds.

23 נחמ 3-5 קס

אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא יב, ב). אהור וקדם צרתני א"ר יוחנן אם זכה אדם נוהל שני עולמות הזה והבא, הה"ד (תהלים קלט), אהור וקדם צרתני א"ר יוחנן בו הונח היסוד של האומה הישראלית וכל הדורות שעברו מני אז ועד עתה הולכת וגמשכת שלשלת יוחסין מזהירה של אומה מופלאה זאת, החוליה הראשונה שבה נחשלה ע"י אברהם, אבי האומה ומחוללה, וכל דור מצרף בה חוליה נוספת; כאשר ילד יהודי בא לעולם, אם זכר, כאשר מכניסים אותו בבריתו של אברהם אבינו, ואם נקבה, כאשר יקרא שמה בישראל בבית כנסת, במעמד צבור מתפללים וספר תורה פתוח, אז נעשה הצעד הראשון בחישול החוליה שהיצור החדש יוסיף להשלשלת.

* צעד זה מפגין רצון החלטי של האב והאם שילדם יהיה נאמן לאלקיו ולעמו וימלא את התפקיד הנועד לו, לקשר את האהור היינו דורות העתיד עם הקדם היינו דורות העבר, להיות בריח תיכון להבריח את החוליות הקדומות בשלשלת עם החוליות שתתחלשנה אחריו, ולנחול את שני העולמות, את הקדם, העולם שעבר מן אברהם אבינו ועד עתה, ואת האהור בעולם הבא אחריו עד קץ הימים, שהוא יוכה לצרפם יחד. שלשלת היוחסין של האומה הישראלית מיצגת ספר שאין גבול לרום ערכו, ספר משיב

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (ויקרא יב, ב) "הה"ד (תהלים קלט, ה) אהור וקדם צרתני. א"ר יוחנן, אם זכה נוהל שני עולמות, הזה והבא, הה"ד אהור וקדם צרתני. ואם לאו, בא ליתן דין וחשבון, שנאמר (שם) ותשת עלי כפכה, כדכתיב (איוב יג, כא) כפך מעלי הרחק" (ויקרא יד, א) אך מהו הי"ז כנגד זה? אטו "תשת עלי כפכה", הוא היפך "שני עולמות!?" מדוע לא אמר "ואם לאו, מפסיד שני עולמות?"

על כרחף הבנאור הוא, שאם לא זכה, הריהו עתיד ליתן דין וחשבון, על כך גופא, שלא זכה! וזה ממש נורא ואיום. משום שהאדם נברא עם כוחות למלא את יעודו הנשגב, ויעודו הוא "לנחול שני עולמות". נחלה זאת, אינה של שכר ועונש, אלא כשמה כן היא: נחלתו, העוברת אליו, בהתאם למילוי משימותיו היעודיות.

"ראה את מעשה האלקים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו" (קהלת ז, יג) "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו, ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, וכל מה שבראתי, בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קהלת רבה ז, א)

22

יש להבין איפוא, כי מה שנאמר "כל מה שבראתי בשבילך בראתי", אין זו רק בשורה. — זו היא משימה! על האדם לקיים את יעודו במאמר השם, "בשבילך בראתי!"

גם הי"תן דעתך", הוא חלק ממשימתו. שכן ב"קלקל" האדם את "עולמו", לא יבוא כמובן ה"בשבילך בראתי", לידי ירום. ה"בשבילך בראתי", בא לו לאדם דרך זכייה ונהלה, משום שאין אדם נוהל, אלא אם כן "זכה". — ואין "זכה", אלא ב"תורה ובמצוות". וכשלא זכה ל"ע, פרט לכך שיתן האדם את הדין על כך שמעשיו, מעשי "לא זכה" הינו, וודאי שהוא עתיד לתת דין וחשבון על כל מעשה ומעשה, אם מעשה של תורה עשה, אם לאו ח"ו.

פרט לכך, יתן דין וחשבון מיוחד, על מניעת ההנחלה של שני העולמות. זהו הי"תשת עלי כפכה".

כי אמנם על דבר והיפוכו דיברו חז"ל. — אם זכה, נוהל שני עולמות. ואם ח"ו לא זכה, יתן דין וחשבון על עצם הדבר שלא זכה לנחול שני עולמות.

* — נפלא מאד ומחייב כל כך! זש"ה "אהור וקדם צרתני". לפיכך, אם לא זכה, "ותשת עלי כפכה". אך אם "זכה" —

ויש להעמיס את זה בדבריו של עקביא בן מהללאל (אבות פ"ג) "רע מאין באתי" עליך לדעת את ספר היוחסין ולהכיר את הדורות שהיו לפניך, "ולאן אתה הולך", התבונן אינו צורה ישאו הדורות הבאים אחריך, "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", אם מלאות את תעודתך בעולם להיות בריה תכון להברית את עצמך ואת אלה שיבואו אחריך. ביהדות הנאמנה והשלמה, עם הדורות שקדמו לך? אם שלשלת היוחסין של עם ישראל תמשך על ירך בחוליות נוצצות נוספות או ח"ו שהיא תינתק על ירך לגמרי?

כאשר ילד נולד בישראל, הנה החובה העקרית של ההורים היא לשוות תמיד נגד עיניהם את הכתוב: "אחור וקדם צרתני", לגדל ולתנך את יוצאי חלציהם בתורה ובמעשים טובים להיות חוליה מזוהרה נוספת בשלשלת היוחסין של עםנו, לקשר את האחור עם הקדם ולחבר את שני העולמות, העולם שעבר עם העולם הבא.

תפארת שמשון • מאמרים

מה פשר הדבר? חמש פעמים תחית המתים בברכה אחת!
ובאמת מבואר בספ"ק שחמשה חלקים ישנם בנפש האדם: נפש, רוח, נשמה חיה ויחידה.

האדם נקרא "נפש", כמו שכתוב: "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז). נפש האדם נקראת "רוח", כמו שמצינו שם בתרגום: "לרוח ממללא", היא נקראת "נשמה", שנאמר: "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קג, ו), וגם בתפילה אומרים: "נשמה שנתת בי טהורה היא". היא נקראת גם "חיה", כנ"ל, וגם נקראת "יחידה", כמו שנאמר: "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" (תהלים כב, כא).

אם כן יש לומר, שחמש הפעמים שהוזכרה כאן תחיית המתים הם כנגד נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, ונבאר את הדברים.

חמש תקופות בחיי האדם

חיי הרוחניים של האדם מחולקים לחמש תקופות:

מרגע שאדם נולד עד גיל שלוש בערך, הוא פטור מכל התורה כולה ולא שייך כלל למצוות. הוא לא מבין בכלל מה נאשה אתו. הוא לא שייך לשמירת שבת, לא שייך ל"תורה צוה לנו משה", לא שייך לכולם. במקביל אין לו גם שום שייכות לעבירות. זוהי תקופה אחת בחיי האדם.

התקופה השנייה מתחילה כאשר הגיע הילד לגיל חינוך, בערך בגיל שלוש, והיא נמשכת עד גיל שלושהעשרה, וכאן לשון חז"ל היא: "הבל שאין בו חטא" (שבת קיט ע"ב), הוא לא עושה שום חטא. ועם כל זאת מדין חינוך הוא מחוייב במצוות מסוימות ואביו מלמדו תורה.

התקופה השלישית - מגיל שלושהעשרה עד גיל עשרים. הוא כבר בר חיובא, אבל אינו נענש בדיני שמים. לא שייך עדיין שהקב"ה יקבע עליו שם רשע. בדיני אדם אם יחלל שבת יתחייב סקילה. הוא בר חיובא גמור. אבל מיתה בדיני שמים לא שייכת אצלו עדיין.

אחרי גיל עשרים, אז הוא כבר עומד על הרגליים: אם יעבור עבירות חז"ל ייכרת, ואם יקיים מצוות - יזכה לאריכות ימים ושנים. זהו השלב הרביעי.

השלב החמישי, שלא כל אחד זוכה לו הוא: אם זכה לזקן את נפשו, הרי שהפך את עצמו לצדיק וגאון, קדוש וחסיד.

זוהי ההגדרה הכללית של חמשת השלבים ונתבונן יותר לעומקם.

זהו השלב השלישי, והשלב הרביעי מתחיל בהגיעו לגיל עשרים. כאן הוא כבר חי עמוק בתוך העולם, והוא מוכרח לעמוד על רגליו. לכן מעתה שייכת אצלו מיתה רח"ל.

בשלב החמישי, מי שזכה - חוזר בעצם למצב הראשוני של האדם, דביקות מוחלטת בקדושה, וזאת על פי הכלל הידוע ש"נעוץ סופו בתולדתו".

מטרת האדם היא לחזור לנקודת ההתחלה, לאותה קדושה שהקב"ה נתן בו לכתחילה בעת שנפח את הנשמה באפו, כמו שכתב הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל: "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו

אותו... והלך ישר כמו שעשהו האלקים", כלומר הוא חוזר לאותה ישרות שהיתה לו בשנותיו הראשונות, ואז "הרי זה נתקדש קדש קדשים".

זוהי מטרת האדם ושיאפתו בכל חייו, לחזור להיכן שהתחיל, והלוואי שייציאתו מן העולם תהיה כביאתו אליו, אך עם הבל אחד: בסוף ימיו, כאשר הוא חוזר לאותה דביקות בקדושה, זוהי עבודה עצמית שלו.

גם בשלב הזה שייכת מיתה, וזו המיתה הקשה מכולן, מיתה על כל מיתות ורע על כל רע, כמו שכתב ה'מסילת ישרים' (פ"ה): "שאינ רע גדול מחסרון השלמות וההרחקה ממנו". זוהי המיתה הגרועה מכל.

בקדושה. לא פעם קם לתפילה פעם לא קם לתפילה, פעם לומד פעם לא לומד, פעם עולה ופעם יורד, אלא "נעוץ סופו בתחילתו", שכל השלבים יהיו המשך להתחלה.

כשם שהתחיל את חייו עם הכניסה לברית, שעניינה התקשרות בעצם לקב"ה, אין שום דבר שיכול להפריד אותו מהקב"ה, ואפילו אם רח"ל הוא אוכל נבילות וטריפות ביום כיפור, אבל סוף כל סוף הוא מהול ואין דבר שבכוחו להפרידו מהקדושה - כך גם בשלב השני, השלישי, הרביעי והחמישי, תמיד יהיה דבק לקדושה בעצם.

זוהי בעצם בחינת "רוח" שעניינה תורה - להיות ברתורה בעצם, לא במקרה, היים כן מחר לא, אלא ברתורה בעצמותו. ואם הוא זוכה גם למדרגת "נפש", הוא כל כך דבוק בקדושה, שגם אכילתו ושינתו הן חלק מהקדושה, כל תנועותיו הן קדושה אחת גדולה, וזוהי הפיסגה שאדם מסוגל להגיע אליה.

ובאמת בכל אדם טמונים כל הכוחות הללו - ובכל ימי חייו! אלו לא רק שלבים הבאים זה את זה, אלא תמיד הכוחות הללו קיימים בו. יש באדם נקודה שהוא דבק בקדושה מחמת עצם היותו יהודי. אדם יכול לעבור על כל עבירה שבתורה והוא עדיין נשאר יהודי. יש נקודה שהוא תמיד נשאר דבוק בה, הוא תמיד חי.

מעתה נבין את ענין הזכרת תחיית המתים חמש פעמים. הקב"ה מחיה את האדם בחמשה שלבים:

בשלב הראשון, בעצם אפשר היה שאדם לא ייוולד כלל, וגם אחרי שנולד, קדושת ה"יחידה" היא רק ע"י המילה. בזה הקב"ה מחיה את האדם ומקשר אותו לקדושה, לחיים.

לאחר מכן בשלב השני שאדם יכול להכניס בעצמו טומאה, גם הקב"ה כביכול מחייה אותו, וכן בכל השלבים.

זוהי הברכה "כשם שנכנס לברית", שהיה דבוק בקב"ה בעצם, "כן ייכנס לתורה לחופה ומעשים טובים", ובכל שלבי חייו יהיה דבק בעצם בקב"ה כפי שהיה בראשית ימיו דבוק בקב"ה ע"י ברית המילה.

האדם שמסתפק במדרגתו ואינו שואף לעלות מעלה מעלה, הוא שפל מכל הבריות ויאבד כל מדרגותיו ואז אומרים לו יתוש קדמך, שהרי אין לקוות ממנו כלום דבלא שאיפה לא יזכה לשום דבר. אין כאן מקום ממוצע, או שהוא עולה או הוא יורד, יש מדרגות בעולם המעשה, יש צדיק גדול ויש צדיק שצדקתו לא הגיע לצדקת הראשון. וכן בכל מעשה ומעשה ומעלה ומעלה איכא הרבה מדרגות, אבל במדת השאיפה יש רק שני קצוות, או הוא שואף לגדלות ולעליה או מסתפק במדרגתו ואינו שואף לעלות. מי שיש לו שאיפה עולה מעלה מעלה, ומי שחסר מדת השאיפה יורד מטה מטה. זהו מה שאומרים לו קדמת לכל מעשה בראשית מאחר שיש לו שאיפה לגדלות הוא הנכבד מכל ברואי עולם, ואי לית ליה שאיפה הוא גרוע מכולם ואמרים לו יתוש קדמך. כי כן היא המדה.

[קובץ שיחות ח"ב שמינין]

528 □ STEP BY STEP

R. Alana

33

Of all the middos that play a role in the development of a person's character, the trait of *ratzon* — desire and willpower — may be classified as the mother *middah* of all success. This *middah* leads to the acquisition of achievements and accomplishments through the exercise of constant determination. The *Zohar* defines the *middah* with clarity and conciseness, crediting it with the drive and sense of purpose that is the force behind any given project. "There is nothing that stands in the way of the *ratzon*."

תפארת שמשון • מאמרים

34

קובץ

ה' שביכולתו להכניס בתוך מהלך חייו. זו אינה סתירה אצלו כלל וכלל. ממילא לא ירהר אחרי מידותיו של הקב"ה מדוע בראו כזה מוגבל.

זהו חלק אחד מהעבודה: במחשבה - שלא להרהר אחר מידותיו של הקב"ה, ולהאמין שיש לנו שייכות לגדלות.

החלק השני הוא דיבור, והיינו בתפילה.

כל אחד מתפלל רק על דבר שהוא שייך אליו. על דבר שאין לו כל שייכות אלו - לא יתפלל לזכות לו.

ידועים דברי ה'אבן עזרא' בענין איסור "לא תחמוד" (שמות כ יח). הוא הקשה קושיא: "אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו?"

ותירץ: "ועתה אתן לך משל דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים ולא יתכן להיות, כאשר אין אדם מתאוה לאמו אעפ"י שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'. ואמר קהלת 'ולאדם שלא עמל בו יתנו חלקו' (קהלת ב כא). ואמרו חכמים (מ"ק כח ע"א): 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מ' לא אלא במזלא'. ובעבור זה, המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה ה' לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח בחלקו ואל ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שה' לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, ע"כ יטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו, עכ"ל.

כלומר, חמדה נובעת מהתחושה שהדבר שייך אליו. כאשר ברור לאדם שלדבר מסוים אין לו כל שייכות, לא יחמדהו כלל!

בויק"ר (יד, א) מובא דרש נוסף על כתוב זה: „אחור וקדם צרתני, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך". מאמר זה יובן עפ"י מה שאנו אומרים בברכות השחר, „מה אנו מה חיינו וכו' כי כל הגבורים כאין לפניך, ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל, כי רוב מעשיהם תהו, וימי חייהם הבל לפניך, ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל". ובספרי מוסר מבארים, כי המובן של „ומותר האדם מן הבהמה אין" הוא, כי היתרון של האדם על הבהמה מרוכז במושג של *אין*. כי האדם מוזנן מאת היוצר בכח של בחירה, שהוא יכול להתגבר על התכונות הבהמיות שבו, ולהגיב על פיתוי יצר הרע במלה שלילית אחת *אין* — האלף בצירי, כלומר, אני ממאן להגרר אחרי מאוויי הבהמיות ולאבד את צלם האלקים.

כיום המושג של *אין* יתכן רק כאשר האדם מכיר שבכל מה שנוגע לגופו אין לו יתרון על הגוף של בהמה, חיה ועוף, והוא מאמין שהגוף הוא רק לבוש להנשמה האלקית שבקרבנו. ופעליו להטיל את עצמו כליל תחת משמעת התורה האלקית, וכל המצות שבה, להתייבשות שהן בקום ועשה הוא אומר כן, אני אקיים אותן, ולהשליליות שהן בשב ואל תעשה הוא אומר *אין*, אני ממאן לעבור עליהן, או אומרים לאדם, „אתה קדמת לכל מעשה בראשית". הנך תופס מקום קדם בעולם כולו, כי דבקת והצמדת את עצמך לתורה שבה הסתכל הקב"ה וברא את העולם. האדם נעשה או לבחיר היצירה, שהסוף של מעשה בראשית. יצירת האדם, היתה במחשבה תחלה שכל יצורי תבל זולתו ובראו רק לשמשו. אולם אם האדם מסכל ומשטה את עצמו להאמין רק בגופו, תהא בודה לו תורה משלו, מבוססת רק על מאוויי הגוף ותאוותיו, והוא משולל עוז ואומץ לאמר אין לדברים שיוצרו ובראו אסרם עלי, או אומרים לאדם, „יתוש קדמך שלשול קדמך". הנך תופס מקום אחר בעולם כולו, כי גוף האדם הינו ירוד לעומת הגוף של יתר הבריות, כדאמרינן (סוף סדושין), „אמר רשב"י מימי לא ראיתי צבי קיץ ארי סבל ושוועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער", ואילו האדם בנפשו יביא לחמו, וקללת אלקים, בועת אפיר תאכל לחם" (בראשית ג) רובצת עלי, וליתר הבריות אין הדאגות ומתח העצבים, הצער והגיון הפוגעים באדם תכופות. וכבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ב): „כי מה הוה לאדם בכל עמלו וברעיון לבו שהוא עמל תחת השמש כי כל ימיו מכאבים וכעס ענינו גם בלילה לא שכב לבן".

39

הקב"ה באמרו „נעשה אדם" פירש ואמר, וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמת וגו' (בראשית א). רש"י מביא שם דרש: „וירדו יש בלשון הוה לישון וירדו ולשון ירידה. וזכה הוה בחיות ובהמות. לא זכה נעשה ירדו לפנייהם", כלומר, זכה האדם והוא מהדבק בתורת ה', היא מרוממת אותו מעלה מעלה לגבהי שחקים, ובעליגותו הוא ירדה על כל יתר היצורים. מתקיים בו הכתוב (תהלים ח): „כל שנה תחת רגליו צנה ואלפים כלם וגם בהמות שדי, צפר שמים ודגי הים". מדרגת יצורים הללו כאין וכאפס היא לעומת מדרגת האדם בחירי היצירה, לא זכה הוא מתדרדר למדרגת ירודה ממדרגת הבהמות והחיות לכל מיניהם.

בברכות (ה) מובא, „לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע" שנאמר (תהלים ד) „רגו ואל תחשאו". באדם קיימת תמיד התאבקות והתרוצצות בין היצר הטוב, היינו החוש האנושי שבו, ובין היצר הרע, היינו חוש החיה הפראית שבו; הן מה שנאמר עליו (בראשית א) „בצלם אלקים ברא אתו", ובין מה שנאמר עליו (איוב א) „ועיר פרא אדם יולד". לפנים כאשר רובא דרובא של המוני היהודים היו דבקים בתורת ה' ונוצרי

שיחות

תוריע

קובץ

5 קובץ

31

רפו

הביאור הוא, זכה הוא לשון זכה פי' נצח בדין אע"ג שעדיין לא קיבל עדיין כלום מכ"מ הרי הוא נצח בדינו וזכה בו. כן בעבודת האדם יש אדם שזוכה להיות עולה בסולם העליה בעבודה אע"ג שעדיין לא קנה כלום מכ"מ זכה להיות מבני עליה ויעלה לרום המעלות והמדרגות, והוא קדם לכל מעשה בראשית. המדה המכוונת את האדם בסולם להיות מבני עליה היא "השאיפה", השואף לגדלות ולקרבת אלהים יזכה בה אע"ג שעדיין לא עשה כלום.

הנה, סוף כל סוף לכל אחד יש שאיפות לגדלות. מדוע, אפוא, התפילות כ"ב יבשות? כי לא חומדים את הגדלות. ומפני מה לא חומדים דבר זה? כי סבורים שהשגתו לא תיתכן במציאות, וזהו דבר בלתי אפשרי. לעשות בתוך כל המגבלות של גדלות!?

* אם אדם היה מאמין ואף נותן אמון בקב"ה שביכולתו להעניק לו גדלות על אף כל מגבלותיו, הוא היה חומד את הגדלות, וממילא היה מבקש על כך בתפילה

בבכיות ובתחנונים, כי זהו דבר ראוי לו, דבר שיש לו שייכות אליו. אם אינו חומד את הגדלות, אין זאת אלא משום שאינו מאמין באפשרות השגתה.

כך גם בחלק השלישי - המעשה. זה שאינו מאמין בקב"ה, שאינו נותן בו אמון, בונה את סדר הלימוד שלו לפי מגבלותיו, כפי המדרגה שהוא רואה בעצמו. אבל מי שהוא מאמין ונותן אמון, הריהו חומד את הגדלות, את העלייה. הוא עושה את כל המאמצים להשיגה, ובצורה כזו, הוא מסדר לעצמו את כל סדרי הלימוד והתפילה שלו.

מתוך החושך הגדול בוקע האור

✓ זהו היסוד הגדול שלימדה אותנו כאן התורה הק': אם אדם רוצה לזכות לאמינות חסדו של הקב"ה, למצות מעצמו את מה שהוא באמת יכול, את הגדלות הטמונה בו, ההנהגה עמו היא: "הבטחתי ולא קיימתי" - עליו לעבור את השלב של האמונה. הקב"ה מכניס את האדם לתוך חושך, לתוך כל מיני מגבלות. נראה לו ברור כשמש שהוא לא שייך לכולם - לא שייך ל"שטייגען", לא שייך להתמדה, לא שייך לתפילה, לכולם. כי בלי לעבור את השלב הזה אכן לא ניתן להשיג גדלות!

ועבודת האדם היא למצוא את עצמו בתוך אותו חושך, ושם להאמין. ראשית כל לא להרהר ח"ו, לדעת שסוף כל סוף אדם יכול להשיג את כל מה שחז"ל אומרים לנו. שנית - לחמוד את הדבר, לתת אמון בקב"ה ולהתפלל על כך ושלישית - לבטא זאת גם בעולם המעשה שלו.

* ובאמת, ככל שאדם יותר יאמין וישאף, החושך בהתחלה יהיה גדול יותר, הנסיגות שיעמדו בפניו יהיו קשים יותר!

את מהלך חייהם של האבות הקדושים, שהם היו היסודות של עם ישראל, הנהיג הקב"ה בהנהגה של הסתר. יעקב אבינו, בסוף ימיו, התבטא "מעט ורעים היו חיי" (בראשית מז, ט) - לא ראיתי אור במשך חיי! וכך גם אברהם ויצחק. הקב"ה הנהיג את חייהם בהנהגה של חושך, של סתירות ופלא. רק כשהגיע משה רבינו - אז התחיל הקב"ה לקיים את הבטחותיו. אבל הכל היה בנוי על יסוד אמונתם של האבות.

* עלינו לדעת, שכל יהודי בפני עצמו צריך לעבור שלב זה. לפעמים אדם מתבונן במצבו, ורואה שזהו פשוט פלא. הוא יושב ולומד כבר שנים רבות וכמעט

שאינו יודע כלום, חושך! וכך גם עם ישראל בכללותו. חיים אנו בדור ירוד, ירדנו ממש עד עומק התהום, חושך נורא ואיום!

אך חז"ל מגלים לנו שדוקא חושך זה מטרתו כדי שאחריו יגיע בעז"ה האור. "אור חדש על ציון תאיר וזכה כלונו מהרה לאורו".

בזה נבין מאמי אחר במד"ר בפרשתנו: "זכה, אומרים לו אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לא, אומרים לו יתוש קדמך". ולכאורה גש להבין, שהרי האמת אינה כך ובאמת הוא לא קדם למעשה בראשית. אבל נראה לפי דברי הגמרא במסכת פסחים (נ"ג, א): "אמר רבי עקיבא, שבעה דברים קדמו לעולם, ואלו הן: תורה, תשובה, גן עדן, גדינם, כסא הכבוד, בית המקדש ושמו של משיח עי"ש, הרי שהתורה קדמה למעשה בראשית. וזה שאומר כאן המדרש, אם "זכה", כלומר, שהוא איש של תורה, כי אז הוא כמו שנברא קודם מעשה בראשית ולפני שאר היצורים, שהרי הוא כבר ניכר שהוא שונה מכל בהמה חיה ועוף "בתורתו". [קוב"ה, אוריתא וישראל - זה הוא, ואם התורה נבראה קודם מעשי בראשית הרי שהכלי לעשותו לאדם הוא שנברא קודם מעשי בראשית]. אבל אם לא זכה, כלומר, שלא נשתנה משאר יצורים, או אז אומרים לו "יתוש קדמך", ואפילו * "יתוש" שהוא קטן מאד אבל גדול הוא מאותו אדם "שלא זכה" משום שנברא לפניו, ואין לאדם שום יתרון אפילו מיתוש אם הוא לא זכה.

אדם מכיר את הכשרונות שלו ואת היכולות שלו, הוא מצפה מעצמו להגיע למדרגה מסויימת, ולפי זה הוא מסדר את חייו.

אך עליו לדעת כלל יסודי: "הכל לפי רוב המעשה" (אבות פ"ג מט"ו). כלומר, כפי המעשים שאדם עושה, כך הקב"ה נותן לו.

כך גם בענין האמונה. אם אדם יסתכל על עצמו ויגדיר את היכולת שלו כמה הוא מסוגל להתעלות, להשיג, כמה דפים הוא יכול להכניס בתוך הראש שלו, ולפי זה הוא יקבע את מהלך החיים שלו, הרי שאכן כך ייקבעו חייו.

* אך מי שמאמין בקב"ה, מי שנותן אמון בקב"ה שכל מה שהוא עושה - הכל לטובה, ובאופן פלא, מבין שגם אם הקב"ה ברא אותו עם כל מיני מגבלות, מגבלות אלו אינן קובעות כלל את האפשרויות של התורה, של התפילה ושל חסד

ונראה לומר, דהיינו כשנולד האדם אין כל הבדל בינו לבין כל יצור נולד, ואדרבה, אילו נולד האדם בין בהמה חיה ועוף והיה גדל ביניהם, היה דומה להם

בכל התנהגותו (וכפי שהוכח הדבר במחקרים שנעשו בעולם). כך אדם שהיה נולד בין הגויים והיה גדל ביניהם הרי ברור שהיה כאחד מהם. אם כן, מה עושה את האדם ליהודי אמיתי ונראה בגמרא מסכת יבמות (סא, ב) "אתם קרויים אדם ואין הם (הגויים) קרויים אדם", אין זו אלא התורה שעל ידי לימוד בה וקיום מצוותיה היא הופכת אותו מחיית אדם לצלם אנוש, והכל רואין עליו "שבצלם אלוקים נברא". התורה היא שמייחדת אותו מכל האומות, היא שמחנכת אותו למידות טובות ולמעלות נשגבות, ועל ידי התורה הוא נעשה שונה מכל בהמה חיה ועוף ויותר האדם מן הבהמה... בלי לימוד התורה וקיום מצוותיה, מעשי האדם הם בהמיים, כולם חומרניים ואלה הם ההיפך הגמור מהמהות היהודית. ולא אחת אנו רואים אנשים השקועים בתאוותיהם ועושים מעשי בהמד המאבדים את צלם האלוקים שלהם.

* וכך אומרת הגמרא במסכת עבודה זרה (דף יט): "אמר רבא, בתחילה נקראת (התורה) על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר - בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה". ומפרש רש"י: "נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרם בה". מגלה לנו רש"י שלימד התורה הופך את האדם בעצמו לתורה, שהרי "שם" מורה על מהות, וע"י לימוד התורה היא הופכת להיות "תורתו". וזה היחוד שבלימוד התורה וקיום מצוותיה.

לאחר מכן ע"י חינוך וקיום המצוות בו ועל ידו, או אז נולד בקרבנו "האדם". וראה עוד בחידושי המהרש"א למס' סנהדרין דף צ"ט.

מעשה, ובין מדוע "תורתו" של האדם נתפרשה אחרי בהמה חיה ועוף, משום שהאדם שונה מאותם יצורים "בתורתו", בלימוד התורה ובקיום מצוותיה. דבר זה ניכר רק אחרי שמונת ימים מיום היוולדו, רק לאחר שחלוטם באות ברית קדש המסמל את היותו בינו לבין הקב"ה, המסמל את מסירות הנפש של היהודי על קיום יהדותו "בדמיון חיי". נמצא שהבהמה היא בהמה מרגע היוולדה, אבל האדם נהיה אדם רק לאחר שהתורה ומצוותיה עשויות אותו לאדם, וזה אחרי קיום "ברית קדש". ומשום כך נתפרשה "תורתו" של האדם לאחר בהמה חיה ועוף. ולפי"ז גם מובן מה שהתורה הביאה את מצות "מילה" דוקא כאן, וכפי שנתבאר באר היטב.